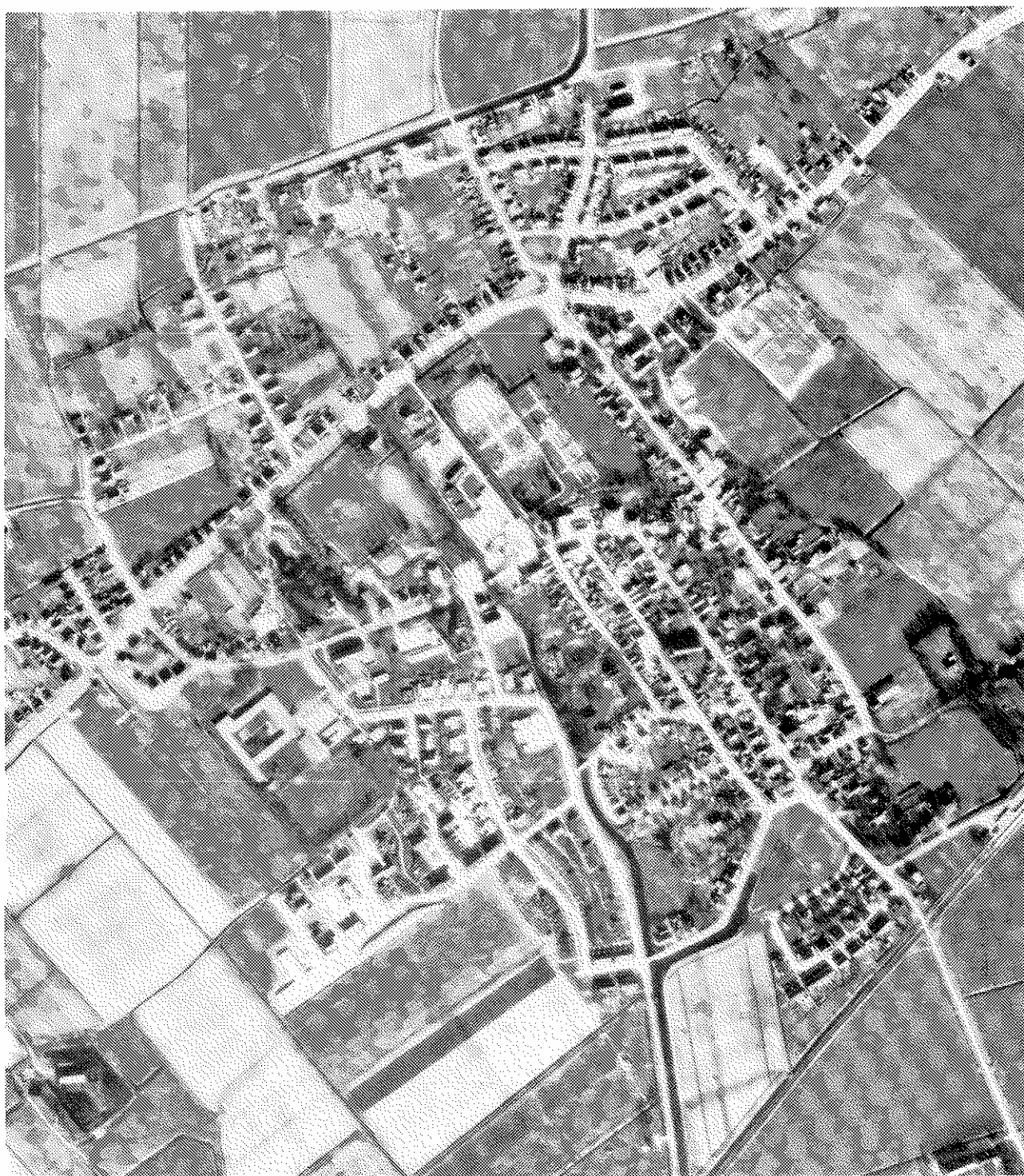

B i j l a g e n

WARFFUM
gemeente Warffum

BESCHERMDE STADS- EN DORPSGEZICHTEN

BESCHERMDE STADS- EN DORPSGEZICHTEN

INGEVOLGE ARTIKEL 35 VAN DE MONUMENTENWET 1988

WARFFUM, gemeente Hefshuizen

Aanvulling op de toelichting bij het besluit tot aanwijzing van Warffum als beschermd dorpsgezicht.

Resultaat gevoerd overleg

Overeenkomstig het bepaalde in artikel 35 (voorheen 20) van de Monumentenwet zijn de gemeenteraad, Gedeputeerde Staten van Groningen, de Rijksplanologische Commissie en de Raad voor het Cultuurbeheer gehoord over het voorstel Warffum aan te wijzen als beschermd dorpsgezicht. De genoemde instanties hebben alle positief geadviseerd met betrekking tot de voorgenomen aanwijzing. Gedeputeerde Staten gaven daarbij in overweging het aan te wijzen gebied in noordelijke richting uit te breiden met een bebouwingsgroep nabij de schutsluis in de Oude Dijk. Wegens de geringe structurele en ruimtelijke relatie van deze bebouwing met het wierdedorp Warffum is hieraan, conform het advies van de Rijksplanologische Commissie, geen gevolg gegeven. In verband daarmee zijn in de begrenzing van het aangewezen dorpsgezicht en in de toelichtende tekst geen wijzigingen aangebracht ten opzichte van het oorspronkelijke voorstel.

Als gevolg van een gemeentelijke herindeling maakt het dorpsgezicht Warffum per 1 januari 1990 deel uit van de nieuw gevormde gemeente Hefshuizen.

ERRATUM

In verband met de inwerkingtreding van de Monumentenwet 1988 per 1 januari 1989 dient in de plaats van "artikel 20 van de Monumentenwet" gelezen te worden: "artikel 35 van de Monumentenwet 1988".

De verwijzing "artikel 37, lid 8 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening" dient vervangen te worden door "artikel 36, eerste lid, van de Monumentenwet 1988".

BESCHERMDE STADS- EN DORPSGEZICHTEN

INGEVOLGE ARTIKEL 20 VAN DE MONUMENTENWET

WARFFUM gemeente Warffum

Toelichting bij het besluit tot
aanwijzing van Warffum als be-
schermde dorpsgezicht.

Het beschermde dorpsgezicht omvat
het op de bijgevoegde kaart (Rijks-
dienst voor de Monumentenzorg,
tekeningnummer 321) door een
stippellijn omgrensde gebied.

Publikatie van de **Rijksdienst voor
de Monumentenzorg.**

Augustus 1987.

Inleiding

Het dorp Warffum ligt op ongeveer twintig kilometer ten noorden van de stad Groningen op een parallel langs de Waddenzeekust gelegen kwelderrug en is de hoofdplaats van de gelijknamige gemeente. Warffum maakt deel uit van de dorpenrij Winsum–Obergum–Baflo–Rasquert–Warffum–Usquert, dorpen die gelegen in het zogenaamde Hogeland zijn ontstaan als agrarische nederzettingen. Het dorp ligt op een wierde of terp en heeft een hoofdstructuur die bestaat uit een stelsel van parallel aan elkaar gelegen straten en paden. Deze dorpsstructuur levert in samenhang met de deels historische bebouwing en de grotendeels vrije ligging van de wierde in het open kwelderlandschap een beeld op van een zodanige historisch-ruimtelijke waarde dat aanwijzing van de kom van Warffum als beschermd dorpsgezicht gerechtvaardigd is.

Ontstaan en ontwikkeling

De kust van het zuidoostelijk deel der Noordzee vormt het verspreidingsgebied der wierden of terpen, de door de mens opgeworpen woonheuvels uit de periode dat het land nog niet door dijken wordt beschermd.

Wierden ontstaan in het laatste deel van een periode die gekenmerkt wordt door een stijging van het zeeniveau. Het stijgende water zet ter hoogte van het tegenwoordige kustgebied op een pleistocene ondergrond klei en zand af. Uit de dikte van het sediment blijkt dat afzetting plaats vindt vanaf circa 2700 voor Christus en dat rond 700 voor Christus een vertraging optreedt in de stijging van de zeespiegel, als gevolg waarvan het gebied grotendeels droog komt te liggen. Op grond van oudheidkundig bodemonderzoek veronderstelt men dat de oudste bewoning van het gebied rond 600 voor Christus plaats vindt op de hoogst opgeslibde gronden, de vaak langgerekte kwelderruggen en oeverwallen.

Tot de Middeleeuwen wisselen perioden van permanente overstromingen en perioden waarin het gebied nagenoeg droog komt te liggen en nieuwe nederzettingen gevormd kunnen worden, elkaar af. Tijdens perioden van overstromingen worden nederzettingen óf verlaten óf opgehoogd met kwelderzoden en mest. Op de aldus gevormde wierden wordt gewoond, wordt het vee gestald, vindt akkerbouw plaats en wordt drinkwater gewonnen in zogenaamde dobben of zoetwaterputten. Het open veld wordt als weidegrond en hooiland gebruikt.

Aan de vorming en ophoging van wierden komt een einde wanneer in de 13de eeuw een gesloten zeedijk langs de Waddenzeekust tot stand komt. De bewoning en de agrarische functie van de wierden neemt geleidelijk af en wordt deels verplaatst naar het open veld. Op archeologische gronden neemt men aan dat grotere wierden waarop zich dorpen en steden hebben ontwikkeld, gevormd zijn uit een samensmelting van huiswierden. Over het algemeen volgt verdere ophoging en in enkele gevallen samentrekking of verbinding met andere grotere of kleinere wierden.

Door deze veelsoortige incidentele ontwikkelingsvormen is een eenduidige categorisering volgens bepaalde typen moeilijk te geven. Soms benadert een wierde een van de volgende ideaaltypen: de radiaal verkavelde dan wel blokvormig verkavelde wierde, beide met een agrarische hoofdfunctie, of de langgerekte wierde met een handelsfunctie.

Warffum kan met een stelsel van parallel aan elkaar gelegen rechte straten en paden gerekend worden tot de blokvormig verkavelde wierden, hoewel een voor dit type kenmerkende ringweg aan de voet van de wierde ontbreekt.

De ouderdom van wierden en de bewoningscontinuïteit van deze woonheuvels verschillen per geval en zijn vaak moeilijk te dateren.

Dit geldt ook voor Warffum dat omstreeks 800 na Christus als Werfhem voor het eerst genoemd wordt in een beschrijving over Ludger, prediker te Groningen, maar eeuwen eerder kan zijn ontstaan. Echter, over de ontwikkeling van de nederzetting en de bewoningsgeschiedenis zijn geen specifieke gegevens, bijvoorbeeld uit archeologisch onderzoek, bekend.

Als zovele wierden ligt ook Warffum op een kwelderrug, in dit geval een rug parallel langs de Waddenzeekust. Langs de noordkant van deze kwelderrug komt rond de 12de eeuw de eerste gesloten kustbedijking tot stand. In 1718 en 1811 worden met de aanleg van nieuwe dijken inpolderingen van Waddenkwelders gerealiseerd. Na de tot stand koming van de middeleeuwse bedijking kunnen de agrarische functies en woonfuncties die tot dan exclusief aan wierden gebonden zijn geleidelijk voor een deel worden verplaatst naar de gronden op de kwelderruggen die zich ontwikkelen tot een specifiek landbouwgebied. In Warffum, van oudsher een zuiver agrarische nederzetting blijft de landbouw tot in deze eeuw een belangrijke bestaansfunctie.

Van het dorp en de omgeving is in vergelijking met de meeste andere

dorpen in de omtrek een vroege kaart bekend. De Warffumer Pieter Geerds tekent in 1683 het dorp, waarbij de van recentere kaarten bekende structuur reeds duidelijk herkenbaar is (fotobijlage, afb. 1). Er zijn verbindingen over land met Usquert en Baflo en het ten zuiden van het dorp gelegen voormalige klooster der Johannieten dat in de 12de eeuw gesticht wordt en tot de secularisatie in 1595 rondom Warffum veel gronden in bezit heeft.

Op de blokvormig verkavelde wierde waar Geerds een stelsel van noord-zuid gelegen straten en paden aangeeft ligt een open vierkant kerkterrein. Geerds tekent daar de in oorsprong 13de-eeuwse kerk en een ten zuiden vrij van de kerk gelegen toren met zadeldak. Echter ook een aan de kerk gebouwde toren met spits is op de tekening waar te nemen. Bekend is dat deze laatste toren in 1638 de vrijstaande en later gesloopte toren vervangt.

Op de westelijke wierdeflank wordt de pastorie, in bronnen genoemd vanaf de 13de eeuw, als een breed en omvangrijk gebouw getekend.

Geerds tekent verder twee grote omgrachte boerderijen of heerden aan de zuid-oostelijke rand van de wierde. Van de voor het dorp kenmerkende kerkpaden zijn het Noorderkerkpad en het Oosterkerkpad getekend, maar ontbreekt het Zuiderkerkpad.

Het Warffummermaar, een trekvaart die Warffum via Onderdendam verbindt met het Boterdiep – de vaarweg naar Groningen – wordt op de kaart uit 1683 met jaagpad en een langs de zuidwestelijke rand van de wierde gelegen haven reeds aangegeven. Over de aanleg zijn verder geen gegevens bekend. Mogelijk vindt die plaats in de 17de eeuw, gelijk dat bij een aantal andere dorpen bekend is.

Kenmerkend voor het agrarische karakter van het dorp is dat nijverheid van enige betekenis zowel langs de haven als in de overige delen van het dorp slechts in bescheiden mate aanwezig is geweest, hoewel een straatnaam als Touwslagersgang duidt op een niet-agrarische functie. Voorts zijn ten noorden van het dorp en ten zuiden van de haven in de 19de eeuw twee stellingmolens gebouwd, de laatste waarschijnlijk als opvolger van de standerdmolen die Geerds op zijn kaart aangeeft. Deze op de landbouw gerichte industriële bouwwerken zijn beide in de huidige eeuw gesloopt.

In vergelijking met de kaart van Geerds vertoont de volgende, gedetailleerde weergave van het dorp, het kadastraal minuutplan van 1828, slechts kleine verschillen (fotobijlage, afb. 3).

Langs de westelijke terprand is na

de aanleg van de Noordpolder in 1825 een afwaterings- en scheepvaartkanaal gegraven dat aansluit op het Warffumermaar.

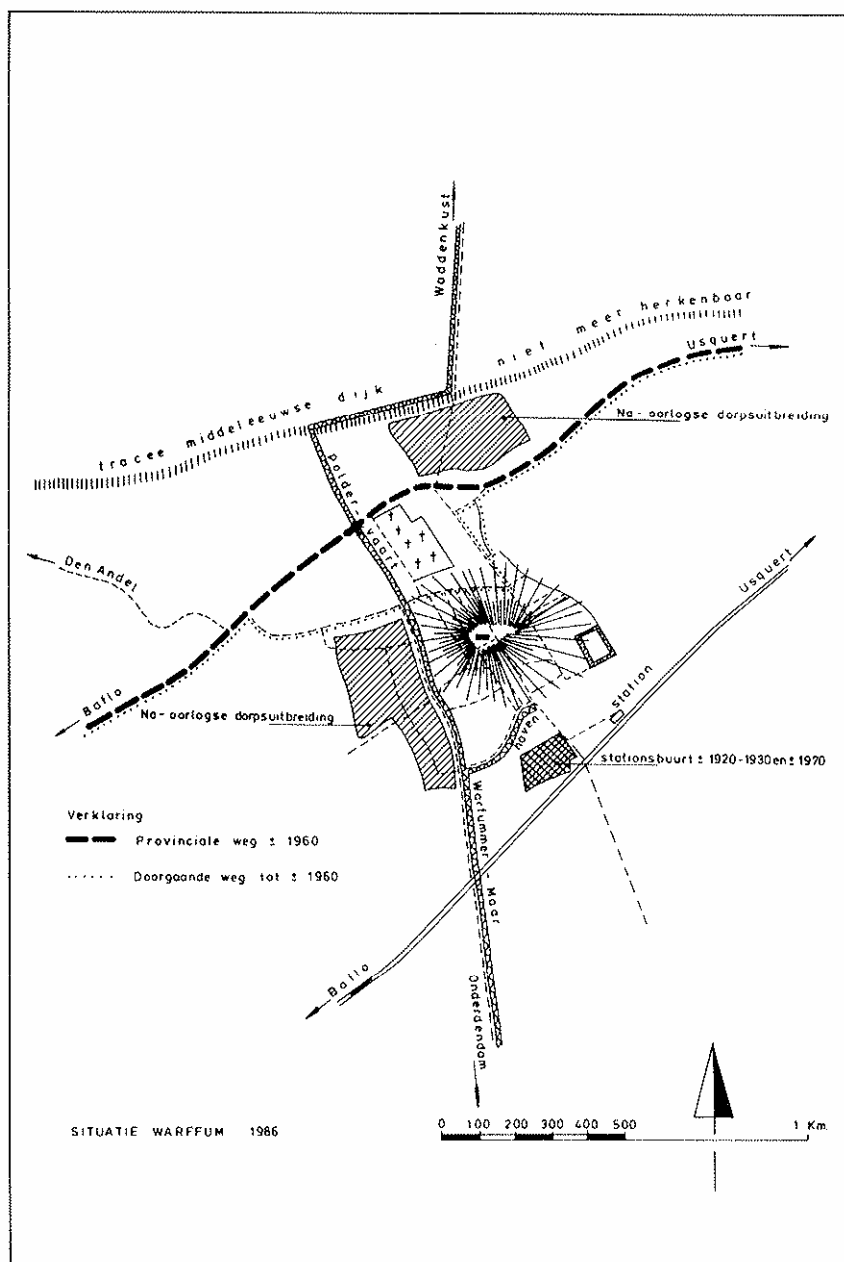
Op de kadastrale minuut kenmerkt de overal vrij van elkaar liggende bebouwing zich door haar spreiding over een groot deel van de wierde. Opmerkelijk is de relatief intensieve bebouwing langs de westzijde van de beide kerkpaden die tussen de twee centraal over de wierde gelegen straten liggen. De ondiepe kavels vanaf de genoemde paden worden beëindigd langs de onbebouwde Torenweg.

Open, onbebouwde ruimten op de wierde worden gevormd door een deel van de oostelijke wierdeflank. Verder ligt tussen de haven, het polderkanaal en de Torenweg een omvangrijk open terrein waarbinnen de omgrachting van de voormalige GrootHof is aangegeven. Een omgrachting wordt ook getekend rondom een heerd ten oosten van de wierde. Deze heerd en een viertal andere boerderijen aan de rand van de wierde vormen het restant van de oorspronkelijke aan de wierde gebonden agrarische bebouwing. Gezien het verkavelingspatroon op de kadastrale minuut lijkt de wierdebebouwing zelf grotendeels uit panden met een woon- of ambachtsfunctie te bestaan.

De omvang en dichtheid van de bebouwing zoals op het kadastraal minuutplan is aangegeven zal in het verdere verloop van de 19de eeuw alleen langs de Torenweg en op het terrein van de voormalige GrootHof enige wijziging ondergaan.

Op de oorspronkelijke achterkavels van het Noorder- en Zuiderkerkpad worden woonhuisjes gebouwd die op de Torenweg zijn georiënteerd. Ook op het hofterrein worden langs de Torenweg huizen gebouwd, terwijl over deze open ruimte in oost-west richting in de jaren twintig van de 20ste eeuw een straat wordt aangelegd waarlangs aan beide zijden woningen worden gebouwd. Opmerkelijk is de bouw in 1868 van de Hogere Burgerschool. Warffum krijgt hierdoor enig aanzien als streekcentrum voor onderwijs. Voor het dorp is verder de bouw van een laat 19de-eeuwse lagere school aan de Schoolstraat van belang, terwijl uit dezelfde tijd een aan het zuidelijk deel van de Hoofdstraat gesitueerde gereformeerde kerk dateert.

Een nieuwe ontsluiting van het dorp komt in 1893 tot stand met de aanleg van de spoorlijn Groningen-Roodeschool. Het station aan de ten zuiden van het dorp gelegen lijn wordt via een korte weg verbonden met de vroegere kloosterweg die aansluit op de Hoofdstraat. Langs deze dorpsentree komen rond 1900

enkele vrijstaande villa's tot stand. Verder ontwikkelt zich aan de westkant van de spoorovergang in de jaren twintig en dertig van deze eeuw een klein woonbuurtje.

De wierde-afravingen die rond de eeuwwisseling in de meeste wierdedorpen plaatsvinden, blijven in Warffum achterwege omdat vrijwel de gehele wierde bebouwd is en derhalve niet voor afravingen in aanmerking komt.

De aanleg en bebouwing van de GrootHofstraat en de bouw van een post- en telegraafkantoor in 1913, het huidige gemeentehuis, aan de Oosterstraat zijn de meest opzienbarende ruimtelijke ontwikkelingen uit de eerste helft van de 20ste eeuw, hetgeen kenmerkend is voor de geringe expansie die het dorp in dit tijdvak doormaakt. De wierde ligt mede hierdoor tot na de Tweede Wereldoorlog nagenoeg vrij in het

open landschap. De geringe uitbreidingen van de dorpsbebouwing komen tot deze tijd voornamelijk buiten de wierde tot stand langs de uitvalswegen naar Usquert en Baflo en langs de in 1937 aangelegde weg ten noorden van het dorp. In de decennia na de Tweede Wereldoorlog komt hierin verandering als ten westen van de wierde tussen de weg naar Baflo en de poldervaart een nieuwbouwwijk wordt aangelegd. Langs de overige randen van de wierde blijft de kenmerkende vrije ligging grotendeels bestaan.

Als recente ontwikkelingen kunnen de sloop van het station in 1970 en de nieuwbouw als vervanging van een reeds bestaand bejaardenhuis op de noord-oostelijke hoek tussen de Noorderstraat en de poldervaart worden genoemd. Verder wordt met het oog op eventuele recreatievaart

in het midden van de jaren tachtig de reconstructie van de in de jaren zestig gedempte haven ter hand genomen.

Huidig ruimtelijk karakter

De huidige structuur van Warffum wordt in het verlengde van de historische ontwikkelingen gevormd door een stelsel van in noord-zuid richting parallel aan elkaar lopende rechte straten en paden die dwars over de wierde liggen, waardoor de blokvormige indeling van de wierde nog duidelijk herkenbaar is. Binnen dit stelsel manifesteren zich geen nadrukkelijke structurele, ruimtelijke of functionele accenten. Kenmerkend voor Warffum is dat het stelsel van straten en paden zich over nagenoeg de gehele wierde uitrekt. Deze spreiding geldt ook voor de bebouwing waaronder winkels, openbare gebouwen en bedrijfjes. Opvallend is dat de Noorderstraat met enkele winkels en een dorps huis een functioneel accent vormt aan de rand van de wierde.

De voor het dorp typerende wijze van situering van de bebouwing waarbij de panden steeds verspreid liggen langs de straten en paden en sterke concentraties ontbreken, komt ondermeer tot uiting in de vele doorzichtsmogelijkheden tussen de panden die nergens aaneengesloten gebouwd zijn.

De dorpsbebouwing verschilt langs de diverse straten en paden sterk in grootte, hoogte en detaillering. De opbouw bestaande uit een begane-grondlaag met een schildkap of zadelpak is algemeen, evenals het gebruik van de kenmerkende rode groninger baksteen als bouw materiaal.

De ligging van de wierde te Warffum in het open land is gedeeltelijk blijven bestaan. Aan de oostzijde van de wierde is de ligging geheel vrij en bestaan er vanaf de wierde vergezichten over het voormalige kwelderlandschap. De voet van de wierde is eenduidig af te lezen uit de lineaire kavelscheiding tussen de kleine, dikwijls langwerpige percelen op de wierdeflank en de grove blokvormige verkaveling van het bouwland. Op het zuidoostelijke hoekpunt van deze wierdeflank is in de intensieve beplanting, bestaande uit middelgrote bomen die rondom een omgrachting en een oprijlaan staan, de plaats van een voormalige heide te herkennen. De kavels op de oostelijke wierdeflank zijn in gebruik als moestuinen en grasland. Dit is ook het geval met de kavels op de westelijke flank van de wierde. Hier ligt langs de voet van de wierde het Noordpolderkanaal. Nieuwbouwbreedten bepalen ten westen van het kanaal het ruimtelijk beeld.

Langs de zuidzijde vormt de haven de begrenzing van de wierde. De vrije ligging van de wierde is aan deze zijde gedeeltelijk bewaard gebleven. Tussen de Hoofdstraat en de spoorlijn vormen enkele vrijstaande woonhuizen een voortzetting van de dorpsbebouwing buiten de wierde. Langs de spoorlijn ligt een kleine woonbuurt die van de haven wordt gescheiden door open grasland waarover vergezichten mogelijk zijn in zuidwestelijke richting. De openheid van dit grasland is van belang vanwege de herkenbaarheid van de wierdestructuur en vormt verder een ondersteuning van het open karakter van de haven, in contrast met de relatief smalle straten op de wierde. De ligging en oriëntatie van de villa's aan de oostzijde en het café aan de noordzijde van de haven zijn voor de begrenzing van deze open ruimte van belang.

De wierdevoot valt aan de noordzijde samen met de Noorderstraat. Het gebied tussen deze met omvangrijke vrijstaande panden bebouwde uitvalsweg en de provinciale weg, een met volumineuze bomen omplante begraafplaats, is in doorzichten tussen de bebouwing te ervaren.

Kenmerkend binnen het straatbeeld op de wierde van Warffum zijn de steeds wisselende gezichtspunten als gevolg van de grote hoogteverschillen tussen het middeldeel en de uiteinden van de straten. De wierde bereikt een maximale hoogte van 5,7 m + N.A.P. Vooral in de Hoofdstraat, de Torenweg en de Oosterstraat zijn, omdat deze straten een recht beloop kennen en het hoogste deel van de wierde geheel kruisen, deze hoogteverschillen zeer bepalend binnen de ruimtelijke karakteristiek. Verder hebben deze straten door hun gestrekte beloop, hun nagenoeg rechte rooilijnen en het ontbreken van visuele afsluitingen op de uiteinden een geringe ruimtelijke beslotenheid.

Binnen het stelsel van parallel aan elkaar gelegen straten vormt het kerkhof rondom de centraal op de wierde gelegen kerk de enige open ruimte. Deze open ruimte is weinig opvallend omdat ze is opgenomen binnen het stratenpatroon.

Geheel centraal binnen dit patroon liggen de voor het dorp kenmerkende kerkpaden. Het Noorderkerkpad sluit aan op de ruimte rondom de kerk, het Zuiderkerkpad buigt vlak voor deze open ruimte af naar de Hoofdstraat. Langs de westzijde van beide paden vormen vrij van elkaar gelegen kleine woningen het restant van een blijkens het kadastraal minuutplan relatief intensieve bebouwing. Langs de oostelijke rooilijn van de kerkpaden

worden de kavels vanaf de Hoofdstraat beëindigd door hagen, hekwerken en schuttingen. Enkele grotere schuren liggen in de rooilijn. De paden hebben door de vele tuinen en open erven langs de oostzijde en de fragmentarische bebouwing aan de westzijde een open karakter.

In de Hoofdstraat daarentegen is de ruimtelijke karakteristiek door de over het algemeen directe ligging van de panden langs de straatverharding steenachtig. Een rijke 19de-eeuwse detaillering completeert het door de hoogteverschillen tussen de panden onderling plastische bebouwingsbeeld. De ruimte rondom de kerk is alleen door de over de straat uitstekende bomen in het straatbeeld manifest.

Langs de Torenweg, waarover ter plaatse van de kerk ook bomen uitsteken, bepaalt de toren – die in de rooilijn ligt – het straatbeeld. In het sterk wisselende bebouwingsbeeld is de hoedanigheid van de weg zoals die tot in deze eeuw bestaan heeft als grotendeels onbebouwde straat nog te herkennen. Tussen de laat 19de-eeuwse en vroeg 20ste-eeuwse kleine woningen die steeds op ruime afstand van elkaar zijn gelegen, zijn vele doorzichtsmogelijkheden op de achtererven en de bebouwing langs de kerkpaden blijven bestaan. Aan de westkant van het zuidelijke gedeelte van de weg bestaat een vergelijkbare situatie langs het in het begin van de 20ste eeuw bebouwde terrein van de voormalige GrootHof dat is gelegen tussen de Torenweg, de haven, het Noordpolderkanaal en de Kalverstraat. Het terrein onderscheidt zich met een lagere ligging van het overige deel van de westelijke wierdeflank. Een 19de-eeuwse boerderij ligt binnen de in de perceelgrenzen en in de beplanting te herkennen gedempte omgrachting. Dwars over het terrein ligt de GrootHofstraat met daarlangs aan beide zijden vrijstaande woningen uit de jaren twintig en dertig.

De Pastorieweg die in bebouwingsbeeld vergelijkbaar is met de Torenweg heeft als enige straat op de wierde een enigszins besloten ruimtelijk karakter. De straat wordt namelijk aan de zuidkant visueel afgesloten door de bebouwing langs de bocht waarmee de Pastorieweg aansluit op de Torenweg. Een hechte erfbeplanting achter de monumentale pastorie, in een tuin gelegen die bijna de helft van de straatlengte beslaat, versterkt in samenhang met enkele kolossale bomen in de genoemde tuin het besloten doch groene karakter van dit straatdeel.

Ook de korte Kerkstraat tussen de toren en de pastorietaan heeft een besloten ruimtelijk karakter. Binnen

het straatje met op drie hoeken omvangrijke panden, is door kaalslag en aanleg van een parkeerterrein op de noordelijke hoek met de Torenweg de samenhang echter verstoord.

De andere dwarsstraat op de wierde, de Schoolstraat, is ondanks de ligging van forse woonhuizen direct langs de noordzijde van de straatverharding weinig besloten. Langs de zuidzijde van de straat namelijk liggen een schoolgebouw en woonhuizen op ruime afstand van de rooilijn. Tussen deze bebouwing en de straat liggen het voormalige schoolplein, respectievelijk voortuinen.

De Schoolstraat verbindt de Hoofdstraat met de Oosterstraat, een straat met langs de oostkant vrij van elkaar gelegen panden waaronder een voormalige boerderij, enkele winkels en het gemeentehuis dat de uiterste bebouwing vormt ten noorden van het op de wierdeflank gelegen open grasland. Aan de westkant van de straat ligt nauwelijks bebouwing. Tuinen met daarlangs hagen en hekwerken domineren het straatbeeld. Vanaf deze zijde van de straat loopt het derde op de wierde gelegen kerkpad, het Oosterkerkpad, naar de Hoofdstraat. Het pad heeft door zijn ligging langs tuinen een open en groen karakter. Langs ondiepe tuinstroken liggen langs de zuidkant kleine woonhuisjes. Verder sluiten twee binnen de langwerpige verkaveling van de oostelijke wierdeflanken gelegen paden aan op de Oosterstraat. Langs deze paden Touwslagersgang en Zijlsterpad liggen enkele woonhuisjes in een overigens open gebied.

Buiten de wierde zet de Oosterstraat zich naar het noorden voort en heeft in het eerste deel een met de straten op de wierde vergelijkbaar bebouwingsbeeld. Verder naar het noorden wordt tot de aansluiting met de provinciale weg het ruimtelijk karakter bepaald door op ruime afstand van de weg gelegen villa's uit het begin van de 20ste eeuw.

De andere poot van de doorgaande weg, de Noorderstraat, heeft buiten de wierde ten westen van het verbindingskanaal, een vergelijkbare ruimtelijke karakteristiek. Ter plaatse van de wierde is de straat breed en weinig besloten omdat vooral aan de noordkant grote panden, waaronder het recent gebouwde bejaardenhuis, op ruime afstand van elkaar zijn gelegen langs een sterk verspringende rooilijn. Ook aan de zuidkant is dit het geval. De schuine hoek tussen de Noorderstraat en de noord-zuidrichting van de wierdestructuur is hiervan de oorzaak. Tevens wisselt de oriëntatie van de bebouwing aan deze zijde. De hoekpanden met de

Pastorieweg, de Torenweg en de Oosterstraat zijn op de Noorderstraat gericht, terwijl de hoekpanden met de Hoofdstraat en met Noorderkerkpad wel op de over de wierde gelegen structuur zijn georiënteerd. Aan de zuidkant van de straat bestaan zichten door de straten en paden over de wierde en over de gedeeltelijk open als moestuin ingerichte wierdeflanken.

Begrenzing van het aangewezen gebied

Het gebied waarop de aanwijzing van Warffum als beschermd dorpsgezicht betrekking heeft omvat de samenhangende stedenbouwkundige structuur op de dorpswierde en het open gebied rondom de haven.

De grens van het beschermde dorpsgezicht ligt langs de voet van de wierde en wordt gevormd door het Noordpolderkanaal, de bebouwing langs de noordzijde van de Noorderstraat en de kavelbegrenzing van de langwerpige kavels op de oostelijke wierdeflank. Aan de zuidkant is vanwege de kenmerkende ligging van de wierde in het open landschap het stuk open land tussen de haven en het woonbuurtje langs de spoorlijn binnen het beschermde gebied opgenomen.

De begrenzing van het beschermde dorpsgezicht is weergegeven op de bijgevoegde kaart (Rijksdienst voor de Monumentenzorg, nummer 321).

Rechtsgevolg aanwijzing

Ter effectivering van de bescherming van het aangewezen dorpsgezicht moet ingevolge artikel 37, lid 8 van de Wet op de Ruimtelijke Ordening een bestemmingsplan ontwikkeld worden. De toelichting op de aanwijzing als beschermd dorpsgezicht kan daarbij wat het beschermingsbelang betreft als uitgangspunt dienen.

Doel van de aanwijzing is de karakteristieke met de historische ontwikkeling samenhangende structuur en ruimtelijke kwaliteit van het gebied te onderkennen als zwaarwegend belang bij de verdere ontwikkelingen binnen het gebied.

De aanwijzing beoogt op die wijze een basis te geven voor een ruimtelijke ontwikkeling, die inspeelt op de aanwezige kwaliteiten, daarvan gebruik maakt en daarop voortbouwt.

Geraadpleegde literatuur:

- Aa, A. J. van der.*
Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden. dl 11. Gorinchem, 1849.
- Boersma, J. W. (samenstelling).*
Terpen, mens en milieu. Haren, 1970.
- Brongers, G. A. en Oudeman, J.*
Warffum in oude Ansichten. Zaltbommel, 1972.
- Donkersloot-de Vrij, M.*
Topografische kaarten van Nederland voor 1750. Groningen, 1981.
- Formisma, W. A.; Luitjens-Dijkveld Stol, R. A. en Pathuis, A.*
De Ommelander Borgen en Steenhuisen. Assen, 1973.
- Halbertsma, H.*
Terpen tussen Vlie en Eems. Groningen, 1963.
- Klok, R. H. J.*
'Terpen zullen ons een zorg zijn'. Groninger Volksalmanak, (1974-1975) 129-167.
- Smet, L. A. H. de.*
De bodem van Groningen, toelichting bij blad 1 van de bodemkaart van Nederland. Wageningen, 1965.
- Reinders, C. G.*
Ecclesia Warffumensis, geschiedenis van de Grote Kerk te Warffum. z.p. 1969.
- Zadoks-Josephus Jitta, A. N.*
'Een aurus van keizer Nero uit Warffum'. Groninger Volksalmanak, (1957) 160-161.
- Zuidema, J. Rzn.*
Geschiedenis van het waterschap Noordpolder, Uithuizen, 1914.

Colofon:

Uitgave van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Zeist.

Historisch-geografisch en stedenbouwkundig onderzoek:
Ir. J. Metz, Zeist.

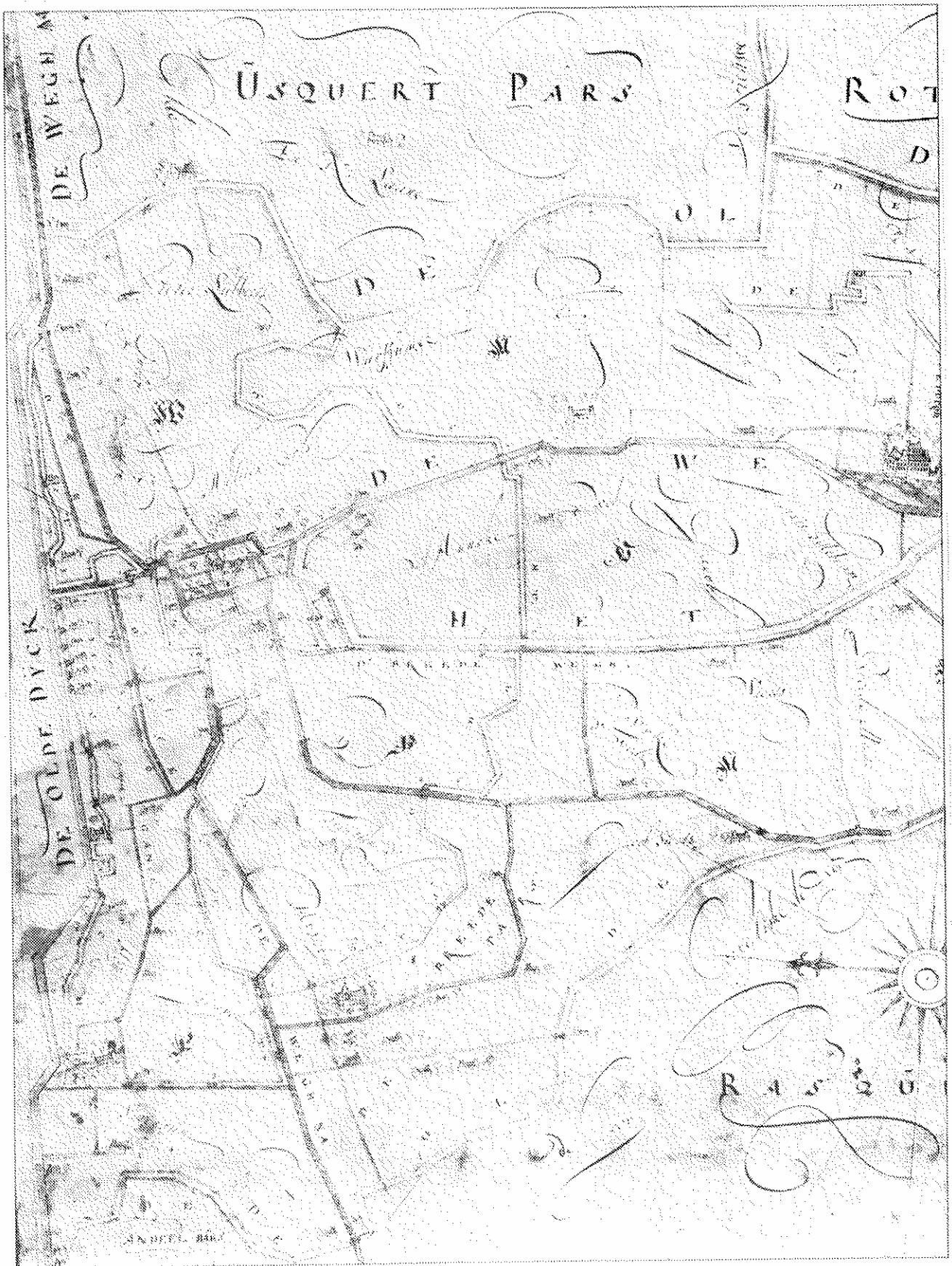
Foto's:
Algemeen Rijksarchief, Groningen (afb. 1);
Dienst van het Kadaster en de Openbare Registers, Apeldoorn (afb. 3);
Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Zeist (afb. 2, 4, 5);
Topografische Dienst, Emmen (omslag).

Kaarten en illustraties in de tekst:
Studio Ineke van der Burg, Bilthoven.

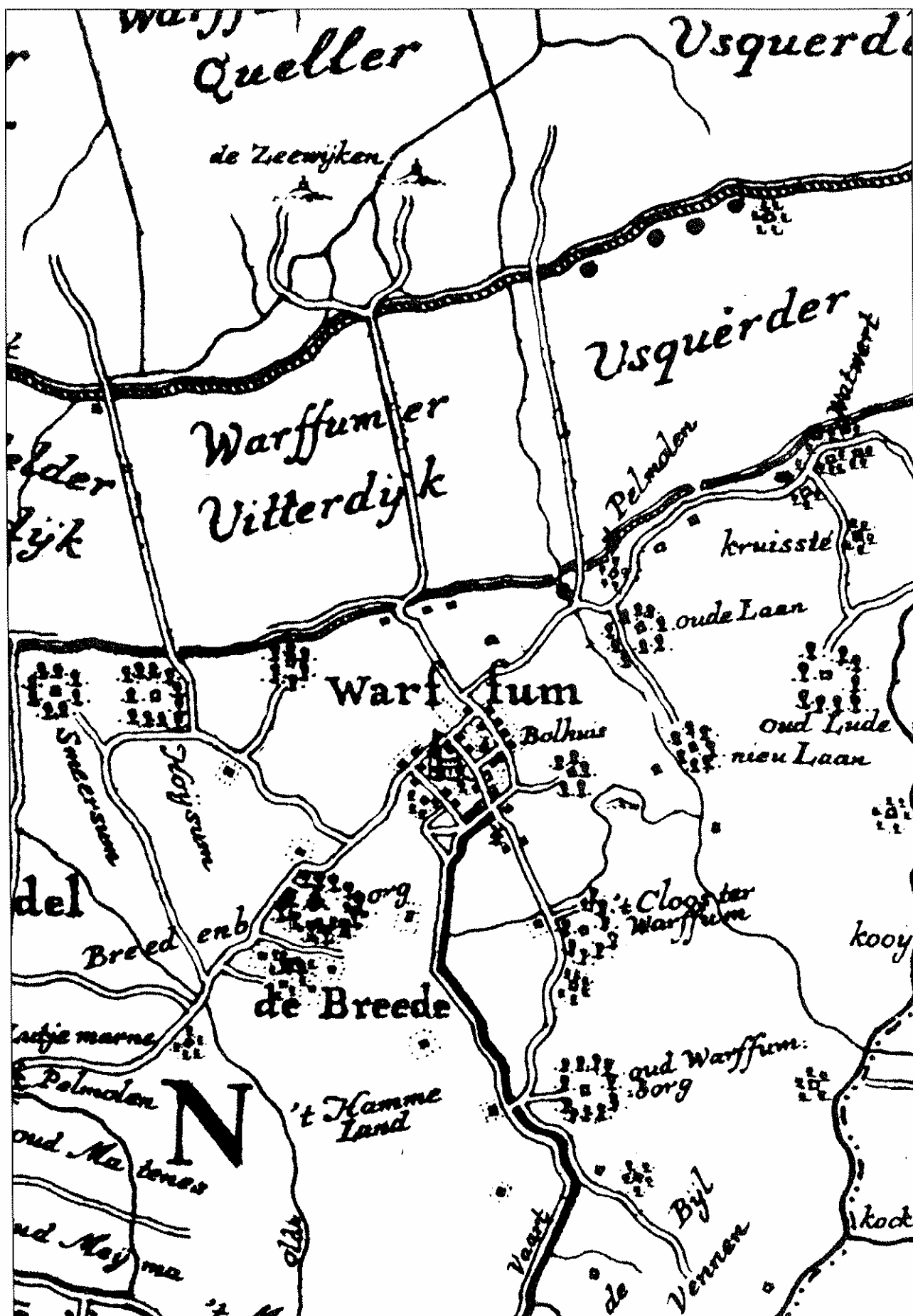
Verkoopprijs f 10,-.
Deze publikatie is schriftelijk of telefonisch te bestellen bij het Distributiecentrum DOP
Postbus 20014
2500 EA 's-Gravenhage.
Telefoon: 070-78 98 80.
Onder vermelding van bestelnummer of ISBN 90 346 1204 X.

Druk:
Staatsdrukkerij, 's-Gravenhage.

Fotobijlage

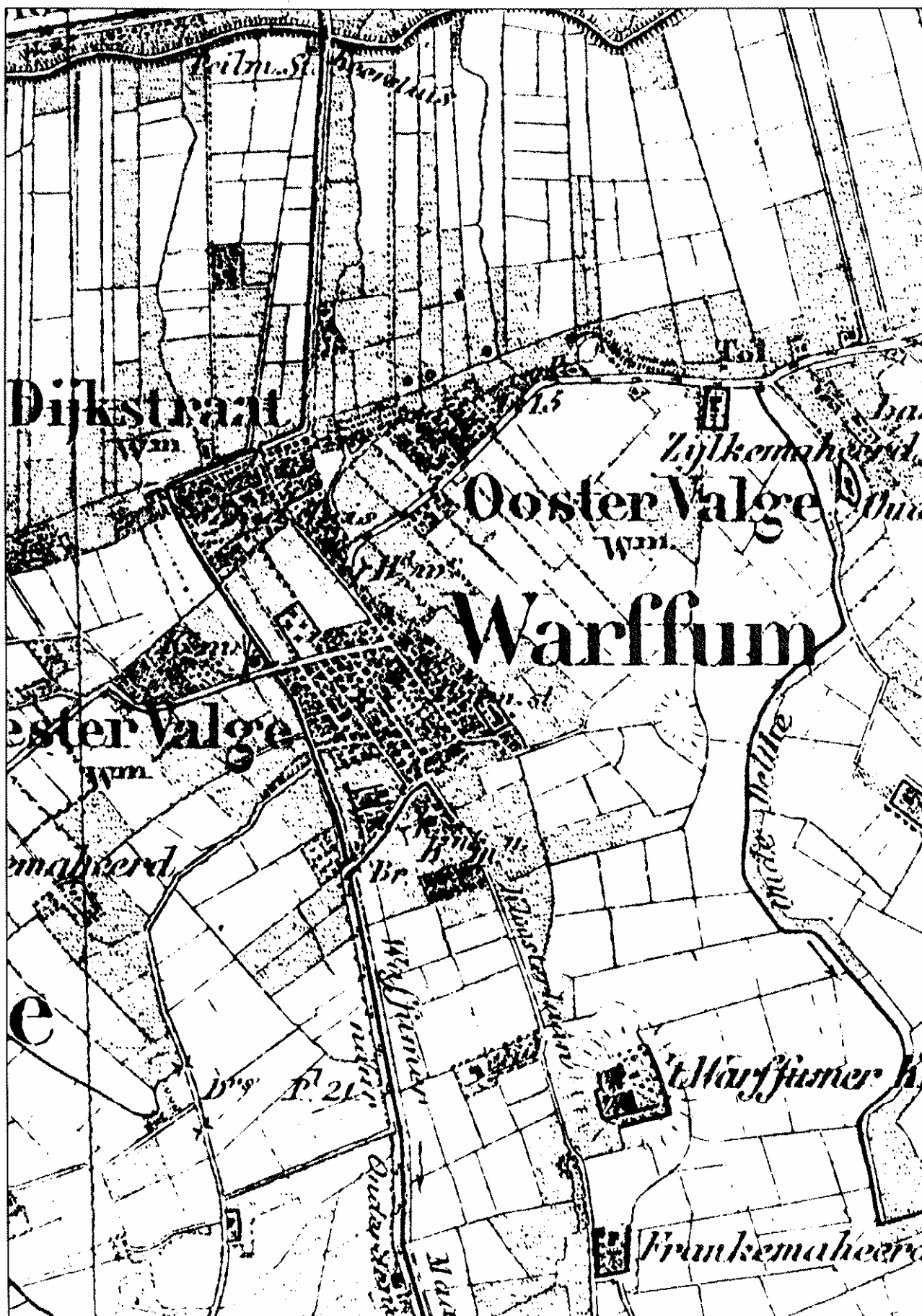
Alb. 1. Pieter Geerdts, 1683, Algemeen Rijksarchief Groningen Inv. 1496.

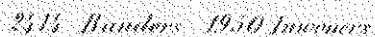
Afb. 2. Th. Beckeringh, Kaart of Landtafereel der Provincie van Groningen en Ommelanden, 1781, fragment.

Afb. 3. Kadastraal Minuutplan gemeente Warffum, 1828, fragment.

Afb. 4. Topographische en Militaire Kaart van het Koninkrijk der Nederlanden, 1973 (facsimile herdruk van 1853), blad 3, fragment.

11

S t a a t v a n b e d r i j v e n

Categorie-indeling

Categorie 1: grootste afstanden 0 en 10 m

Categorie 2: grootste afstand 30 m

Categorie 3.1: grootste afstand 50 m

De afstanden worden gemeten ten opzichte van de aangrenzende woonbebouwing.

De gebruikte afkortingen zijn:

<	: kleiner dan
>+	: groter dan of gelijk aan
-	: tot
kat.	: categorie
i.e.	: inwonersequivalenten
n.e.g.	: niet elders genoemd
o.c.	: opslagcapaciteit
p.c.	: productiecapaciteit
p.o.	: productie-oppervlakte
v.c.	: verwerkingscapaciteit
t/u	: ton per uur
t/j	: ton per jaar

SBI-CODE	OMSCHRIJVING	AFSTANDEN IN METERS					
	nummer	geur	stof	geluid	gevaar	grootste afstand	categorie
01	-	LANDBOUW EN DIENSTVERLENING T.B.V. DE LANDBOUW					
014	0	Dienstverlening t.b.v. de landbouw:					
014	1	- algemeen (o.a. loonbedrijven): b.o. > 500 m ²	30	10	50	10	50 3.1
014	3	- plantsoenendiensten en hoveniersbedrijven: b.o. > 500 m ²	30	10	50	10	50 3.1
02	-	BOSBOUW EN DIENSTVERLENING T.B.V. BOSBOUW					
020		Bosbouwbedrijven	10	10	50	0	50 3.1
15	-	VERVAARDIGING VAN VOEDINGSMIDDELEN EN DRANKEN					
151	0	Slachterijen en overige vleesverwerking:					
151	7	- loonslachterijen	50	0	50	10	50 3.1
151	8	- vervaardiging van snacks en vervaardiging van kant-en-klaar-maaltijden met p.o. < 2.000 m ²	50	0	50	10	50 3.1
152	6	- verwerken anderszins: p.o. <= 300 m ²	50	10	30	10	50 3.1
1581	0	Broodfabrieken, brood- en banketbakkerijen:					
1581	1	- v.c. < 2500 kg meel/week	30	10	30	10	30 2
1585		Deegwarenfabrieken	50	30	10	10	50 3.1
1592	0	Vervaardiging van ethylalcohol door gisting:					
1593 t/m 1595		Vervaardiging van wijn, cider e.d.	10	0	30	0	30 2
17	-	VERVAARDIGING VAN TEXTIEL					
172	0	Weven van textiel:					
173		Textielveredelingsbedrijven	50	0	50	10	50 3.1
174, 175		Vervaardiging van textielwaren	10	0	50	10	50 3.1
176, 177		Vervaardiging van gebreide en gehaakte stoffen en artikelen	0	10	50	10	50 3.1
18	-	VERVAARDIGING VAN KLEDING; BEREIDEN EN VERVEN VAN BONT					
181		Vervaardiging kleding van leer	30	0	50	0	50 3.1
182		Vervaardiging van kleding en -toebehoren (excl. van leer)	10	10	30	10	30 2
183		Bereiden en verven van bont; vervaardiging van artikelen van bont	50	10	10	10	50 3.1
19	-	VERVAARDIGING VAN LEER EN LEDERWAREN (EXCL. KLEDING)					
192		Lederwarenfabrieken (excl. kleding en schoei- sel)	50	10	30	10	50 3.1
193		Schoenenfabrieken	50	10	50	10	50 3.1
20	-	HOUTINDUSTRIE EN VERVAARDIGING ARTIKE- LEN VAN HOUT, RIET, KURK E.D.					
2010.2	0	Houtconserveringsbedrijven:					
2010.2	2	- met zoutoplossingen	10	30	50	10	50 3.1
205		Kurkwaren-, riet- en vlechtwerkfabrieken	10	10	30	0	30 2
21	-	VERVAARDIGING VAN PAPIER, KARTON EN PAPIER- EN KARTONWAREN					
2112	0	Papier- en kartonfabrieken:					
2112	1	- p.c. < 3 t/u	50	30	50	30	50 3.1

SBI-CODE	OMSCHRIJVING	AFSTANDEN IN METERS					
	nummer	geur	stof	geluid	gevaar	grootste afstand	categorie
22	-	UITGEVERIJEN, DRUKKERIJEN EN REPRODUKTIE VAN OPGENOMEN MEDIA					
221		0	0	10	0	10	1
2222.6		10	0	30	0	30	2
2223	A	0	0	10	0	10	1
2223	B	30	0	30	0	30	2
2224		30	0	10	10	30	2
2225		30	0	30	10	30	2
223		0	0	10	0	10	1
24	-	VERVAARDIGING VAN CHEMISCHE PRODUCTEN					
2442	0	Farmaceutische produktenfabrieken:					
2442	1	50	10	50	50	50	3.1
2442	2	10	10	30	10	30	2
2462	0	Lijm- en plakmiddelenfabrieken:					
2466	A	50	10	50	50	50	3.1
25	-	VERVAARDIGING VAN PRODUCTEN VAN RUBBER EN KUNSTSTOF					
2512	0	Loopvlakvernieuwingsbedrijven:					
2512	1	50	10	30	30	50	3.1
26	-	VERVAARDIGING VAN GLAS, AARDEWERK, CEMENT-, KALK- EN GIPSPRODUCTEN					
261	0	Glasfabrieken:					
2615		10	30	50	10	50	3.1
262, 263	0	Aardewerkfabrieken:					
262, 263	1	10	10	30	10	30	2
267	0	Natuursteenbewerkingsbedrijven:					
2681		10	30	50	10	50	3.1
30	-	VERVAARDIGING VAN KANTOORMACHINES EN COMPUTERS					
30	A	30	10	30	10	30	2
31	-	VERVAARDIGING VAN OVER. ELEKTR. MACHINES, APPARATEN EN BENODIGDH.					
316		30	10	30	10	30	2
32	-	VERVAARDIGING VAN AUDIO-, VIDEO-, TELECOM-APPARATEN EN -BENODIGDH.					
321	t/m	30	0	50	30	50	3.1
323							
3210		50	10	50	30	50	3.1
33	-	VERVAARDIGING VAN MEDISCHE EN OPTISCHE APPARATEN EN INSTRUMENTEN					
33	A	30	0	30	0	30	2
35	-	VERVAARDIGING VAN TRANSPORTMIDDELEN (EXCL. AUTO'S, AANHANGWAGENS)					
351	0	Scheepsbouw- en reparatiebedrijven:					
351	1	30	30	50	10	50	3.1
36	-	VERVAARDIGING VAN MEUBELS EN OVERIGE GOEDEREN N.E.G.					
361	2	0	10	10	0	10	1
362		30	10	10	10	30	2

SBI-CODE	OMSCHRIJVING	AFSTANDEN IN METERS					
	nummer	geur	stof	geluid	gevaar	grootste afstand	categorie
363		30	10	30	10	30	2
364		30	10	50	30	50	3.1
365		30	10	50	30	50	3.1
3661.2		30	10	50	30	50	3.1
45	- BOUWNIJVERHEID						
45	1 - bouwbedrijven algemeen: b.o. <= 2.000 m ²	10	30	50	10	50	3.1
45	2 Aannemersbedrijven met werkplaats: b.o. > 1000 m ²	10	30	50	10	50	3.1
45	3 - aannemersbedrijven met werkplaats: b.o.< 1000 m ²	0	10	30	10	30	2
50	- HANDEL/REPARATIE VAN AUTO'S, MOTORFIETSEN; BENZINESERVICESTATIONS						
501, 502, 504	Handel in auto's en motorfietsen, reparatie- en servicebedrijven	10	0	30	10	30	2
5020.4	B Autobekleders	0	0	10	10	10	1
5020.4	C Autospuitinrichtingen	50	30	30	30	50	3.1
5020.5	Autowassers	10	0	30	0	30	2
503, 504	Handel in auto- en motorfietsonderdelen en -accessoires	0	0	30	10	30	2
505	0 Benzineservicestations:						
505	2 - met LPG < 1000 m ³ /jr	30	0	30	50	50	3.1
505	3 - zonder LPG	30	0	30	10	30	2
51	- GROOTHANDEL EN HANDELSBEMIDDELING						
511	Handelsbemiddeling (kantoren)	0	0	10	0	10	1
5121	0 Grth in akkerbouwprodukten en veevoeders	30	30	50	30	50	3.1
5122	Grth in bloemen en planten	10	10	30	0	30	2
5124	Grth in huiden, vellen en leder	50	0	30	0	50	3.1
5125, 5131	Grth in ruwe tabak, groenten, fruit en consumptie-aardappelen	30	10	30	50	50	3.1
5132, 5133	Grth in vlees, vleeswaren, zuivelprodukten, eieren, spijssoliën	10	0	30	50	50	3.1
5134	Grth in dranken	0	0	30	0	30	2
5135	Grth in tabaksprodukten	10	0	30	0	30	2
5136	Grth in suiker, chocolade en suikerwerk	10	10	30	0	30	2
5137	Grth in koffie, thee, cacao en specerijen	30	10	30	0	30	2
5138, 5139	Grth in overige voedings- en genotmiddelen	10	10	30	10	30	2
514	Grth in overige consumentenartikelen	10	10	30	10	30	2
5151.1	0 Grth in vaste brandstoffen:						
5151.1	1 - klein, lokaal verzorgingsgebied	10	50	50	30	50	3.1
5153	0 Grth in hout en bouwmaterialen:						
5153	1 - algemeen: b.o. > 2000 m ²	0	10	50	10	50	3.1
5154	0 Grth in ijzer- en metaalwaren en verwarmingsapparatuur:						
5154	1 - algemeen: b.o. > 2.000 m ²	0	0	50	10	50	3.1
5156	Grth in overige intermediaire goederen	10	10	30	10	30	2
5162	0 Grth in machines en apparaten:						
5162	2 - overige	0	10	50	0	50	3.1
517	Overige grth (bedrijfsmeubels, emballage, vakbenodigdheden e.d.)	0	0	30	0	30	2
52	- REPARATIE T.B.V. PARTICULIEREN						

SBI-CODE	OMSCHRIJVING	AFSTANDEN IN METERS					
-	nummer	geur	stof	geluid	gevaar	grootste afstand	categorie
527		Reparatie t.b.v. particulieren (excl. auto's en motorfietsen)					
60	-	VERVOER OVER LAND					
6022		0	0	30	0	30	2
6024	1	0	0	50	30	50	3.1
63	-	Goederenwegvervoerbedrijven (zonder schoonmaken tanks) b.o. <= 1000 m²					
63	-	DIENSTVERLENING T.B.V. HET VERVOER					
6311.2	0	Laad-, los- en overslagbedrijven t.b.v. binnenvaart:					
6312		30	10	50	50	50	3.1
64	-	POST EN TELECOMMUNICATIE					
641		0	0	30	0	30	2
642	A	0	0	10	0	10	1
71	-	VERHUUR VAN TRANSPORTMIDDELEN, MACHINES, ANDERE ROERENDE GOEDEREN					
711		10	0	30	10	30	2
712		10	0	50	10	50	3.1
713		10	0	50	10	50	3.1
714		10	10	30	10	30	2
72	-	COMPUTERSERVICE- EN INFORMATIETECHNOLOGIE					
72	A	0	0	10	0	10	1
73	-	SPEUR- EN ONTWIKKELINGSWERK					
731		30	10	30	30	30	2
732		0	0	10	0	10	1
74	-	OVERIGE ZAKELIJKE DIENSTVERLENING					
74	A	0	0	10	0	10	1
747		50	10	30	30	50	3.1
7481.3		10	0	30	10	30	2
7484.4		0	0	10	0	10	1
75	-	OPENBAAR BESTUUR, OVERHEIDSDIENSTEN, SOCIALE VERZEKERINGEN					
7525		0	0	50	0	50	3.1
90	-	MILIEUDIENSTVERLENING					
9001	A0	RWZI's en gierverwerkingsinricht., met afdekking voorbezinktanks:					
9002.1	A	50	30	50	10	50	3.1
9002.1	B	30	30	50	30	50	3.1
9002.2	A0	Afvalverwerkingsbedrijven:					
9002.2	A4	50	10	30	10	50	3.1
9002.2	A7	10	10	30	30	30	2
93	-	OVERIGE DIENSTVERLENING					
9301.1	A	30	0	50	30	50	3.1

SBI-CODE	OMSCHRIJVING		AFSTANDEN IN METERS					
-	nummer		geur	stof	geluid	gevaar	grootste afstand	categorie
9301.1	B	Tapijtreinigingsbedrijven	30	0	50	30	50	3.1
9301.2		Chemische wasserijen en ververijen	30	0	30	30	30	2
9301.3	A	Wasverzendinrichtingen	0	0	30	0	30	2